بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިޔުކުރުން

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2022/HC-A/416
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: މުޙައްމަދު އަނީސް، ހުޅުމާލެ، ފްލެޓް ނަންބަރު 45-1-03، މާލެ
- އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތް: ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯޑެއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާ
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: މަދަނީ އެހެނިހެން މައްސަލަ

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު ދީޔާނާޒް ފަހުމީ
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް
ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު

ނިންމި ތާރީޚު:

20	ޞަފަރު	1447
14	އޮގަސްޓު	2025

ހައިކޯޓުގައި ފައިސަލާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚު: 19 ރަބީޢުލްއާޚިރު 1444 / 13 ނޮވެމްބަރު 2022

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- ނަންބަރު: 19/Q2C/2021
- ތިރީ ކޯޓު: ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯޑެއްދޫ މަޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓު
- ބާވަތް: މަދަނީ އެހެނިހެން މައްސަލަ
- ހުށަހެޅުނު ތާރީޚު: 01 ސެޕްޓެމްބަރު 2021
- ނިމުނު ތާރީޚު: 26 ސެޕްޓެމްބަރު 2022

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް
މުޙައްމަދު އަނީސް، ހުޅުމާލެ ފްލެޓްނަންބަރު 03-01-45، މާލެ
ޤާނޫނީ ވަކީލް:
އަލްއުސްތާޛު ޢަބްދުﷲ ޙަސީން
[illegible]

އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީ ފަރާތް
ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯޑެއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާ
ޤާނޫނީ ވަކީލުން:
އަލްއުސްތާޛު އިސްމާޢީލް މުޙައްމަދު
އަލްއުސްތާޛު އިބްރާހީމް ޒަކީ
[illegible] ލީގަލް [illegible]

މަދަނީ – ބިމުގެ – ވިޔަފާރިކުރުން ޢަމަލުކުރުމުގެ – ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/68 – ވިޔަފާރިކުރުން ޢަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު – ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާ – އެމާއްދާގެ (ހ)، (ށ)، (ނ)، (ރ)، (ބ) – ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާ - ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 – ބިމުގެ ޤާނޫނު – ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 40 ވަނަ މާއްދާ – ޤާނޫނުގެ 13 ވަނަ މާއްދާ – [illegible] - [illegible] – [illegible] - [illegible]

ފަނޑިޔާރު ދިފާޢީ ވަކީލުގެ ޙައްޤު (މި ޙައްޤަށް ފަނޑިޔާރު މުޅިއެކު ފަހިކޮށް އަދި ފަނޑިޔާރު ދެއްވާ
މުޤައްރަރު ތާރީޚު ކުރަނީވެސް.)

ތަމްހީދު

1. މި މައްސަލައަކީ، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯނޑެއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ހުކުމަށް ނަންބަރު 45-1-03، ޖާނު، މުޙައްމަދު އަނީސް[1] (މީގެފަހުން "އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް" ނުވަތަ "މުޙައްމަދު އަނީސް"ކަމަށް ބުނެވިދާނެ)ގެ ފަރާތުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހެޅުއްވުން ބަލައިގަނެ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/416 ޤަޟިއްޔާގެ ގޮތުގައި ރަޖިސްޓްރީކޮށްފައިވެއެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރައްވާފައިވަނީ، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯނޑެއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ޝަރީޢަތް (މީގެފަހުން "އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ހުކުމް" ނުވަތަ "ހޯނޑެއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް"ކަމަށް ބުނެވިދާނެ)ގެ ހުކުމަކަށެވެ.

މައްސަލައިގެ ކުރިން ހިނގާފައިވާ ގޮތް

2. ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، ފަހިރާ، އުތުރިޔާ ބަނޑާރަ ކާޑުގެ އިރުޝާދު، 5000 (ފަސްހާސް) ރުފިޔާގެ ބަނޑާރަ ކާޑުތައް، 24 ސެޕްޓެމްބަރު 1986 ދުވަހު މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް ދޫކޮށްފައިވެއެވެ. އެއަށްފަހު، އެ ކާޑުގައި މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ހަވާލުގައި 1992 ވަނަ އަހަރު އިމްޟާކޮށް ކަށަވަރުކޮށްފައިވެއެވެ.

3. މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް ދޫކުރެވުނު، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ނަމުގައި ކާޑުގައިވާ، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، ފިހާރައިގެ، އާމިނަތު އަބްދުﷲ[2] (މީގެފަހުން "އާމިނަތު އަބްދުﷲ"ކަމަށް ބުނެވިދާނެ)ގެ ނަމުގައި

---

[1] ދިވެހިރައްޔިތެއްގެ އައިޑީކާޑު ނަންބަރު A051020.

[2] ދިވެހި ރައްޔިތެއްގެ އައިޑީކާޑު ނަންބަރު A098019.

ރަޖިސްޓަރީކުރުމަށް އެދި، 17 މާރިޗު 1997 ދުވަހު، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯނޑެއްދޫ އޮފީހުން އަތޮޅު އޮފީހަށް ޖަމުޢިއްޔާގެ އަސާސީގެ ޤަވާޢިދު ސިޓީއާއި ފޮނުވާފައިވެއެވެ.

4. ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯނޑެއްދޫ ކައުންސިލުގެ ސިޓީގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ވަސީލަތާއި ދިނުމުން، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯނޑެއްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާގެ ނަންބަރު -417(MSG) ESMS/Q02C/2022/7 "ޖަމުޢިއްޔާ" (06 ޖޫން 2022) އާއެކު ހުށަހަޅާފައިވާ ލިޔުމަކުން ބެލުމުން، ވޯޓު ނަންބަރު 1/98 އާ ބަދަލުގައި، ނަންބަރު 30/98 ގެ ގޮތުގައި، ގދ. އަތޮޅުތެރޭގެ، ޖަމާޢަތުން ފާސްކޮށް ސައިޓްކަން، "ވިސްނުންތެރި" އެސޯސިއޭޝަނެއް ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވާކަން އެނގެއެވެ.

5. އެއަށްފަހު، 22 މެއި 2007 ވަނަދުވަހު، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ އަތޮޅު އޮފީހުން، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި އިޖުތިމާޢީ ގޮތުގެ ރަޖިސްޓްރީއެއް، ބެލެހެއްޓުމަށް ވިސްނުންތެރި އެސޯސިއޭޝަން ގާއިމުކޮށް ހަދައި، އޭރުގެ އަސާސީ ޤަވާޢިދާ އަދި ސަފުހާއެއް މުރާސަލާތު ސާބިތުކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި ރަޖިސްޓަރީ ހަމަކުރެވިފައިވާ 13 މެއި 2007 ވަނަދުވަހު، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯނޑެއްދޫ އޮފީހުން ފޮނުވި "އިޖުތިމާޢީ ގޮތުގެ ރަޖިސްޓްރީ ހަމަކޮށް ބެލެހެއްޓުމާ ގުޅޭ ޖަމާޢަތް"ގެ ގޮތުގައި ބަދަލުކުރުމަށް ލިޔުމެއް ފޮނުވާފައެވެ. އަދި ގުޅުންހުރި ޝަރުޢީ ފަރާތްތަކުގެ ރަޖިސްޓަރީކުރުން، ކެނޑިފައި، އަސާސީ ޤަވާޢިދު ވަކިން ސާބިތުކުރެވިފައިވެއެވެ.

6. އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ވިސްނުންތެރި އެސޯސިއޭޝަން ބަލަހައްޓަމުން ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވަނީ، އެއީ އަދަދު ކުރުކުރުމަށް ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/68 (ޖަމުޢިއްޔާތަކާބެހޭ ޤާނޫނު)[3] އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 28/76 (ސަރުކާރުގެ ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވާ ޖަމާޢަތްތަކުގެ އަދަދަށް ބަދަލު ގެނައުމާ ބެހޭ ޤާނޫނު)[4] އާއިގުޅޭގޮތުން، ސަރުކާރުން ރަޖިސްޓަރީކުރެވުނު، އަދި ޖަމުޢިއްޔާ އަރިސްގެ ބަދަލު ގެނެވުނީ ކަމަށާއި، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ހަދައިފައިވާ ރަޖިސްޓަރީއަށް ބަދަލު ރަޖިސްޓްރީއިންކަމަށް

---

[3] މިގޮތަށް "ޖަމުޢިއްޔާތަކާބެހޭ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބުނެވިފައެވެ.

[4] މިގޮތަށް "ސަރުކާރުގެ ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވާ ޖަމާޢަތްތަކުގެ އަދަދަށް ބަދަލު ގެނައުމާ ބެހޭ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބުނެވިފައެވެ.

ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށާއި، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ނަމުގައި އެ ގޯތީގެ ރަޖިސްޓަރީ ހަދައިދިނުމަށް ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ގައްދޫ ކައުންސިލްގެ އިދާރާގެ މައްޗަށް އަމުރު ކޮށްދިނުމަށްއެދި، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ގައްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފަރާތުން މައްސަލަ ހުށަހަޅައިފައެވެ. އެ މައްސަލަ ބަލައިފައިވަނީ ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ގައްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ ޝަރީޢަތުންނެވެ.

7. ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ގައްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ ޝަރީޢަތުން ބެލި މައްސަލައިގައި، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅައިފާ ކަންކަން ސާބިތު ކޮށްދެވިފައިނުވާތީ، މުޙައްމަދު އަނީސް އެދިފައިވާގޮތަށް މައްސަލަ ނިންމައިދިނުން ތަންދޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅުއްވައި، މައްސަލަ ނިންމަވާފައިވެއެވެ. ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ގައްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ ޝަރީޢަތް އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްއެދި ހުށަހެޅި މައްސަލަ ބަލައިފައިވަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/HC-A/416 ގެ ޝަރީޢަތުންނެވެ.

ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ގައްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމިގޮތް

8. އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޙުކުމުން ހުށަހެޅި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ގައްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުން ނިންމަވާފައިވާގޮތް ތިރީގައި އެވަނީއެވެ.

> "އިސްވެ ބަޔާން ކުރެވުނު ދަޢުވާކުރުމުގައި ބަޔާން ކުރެވުނު ކަންތައްތައް އެގޯތީގެ މަތީގައި ހުރުމުން، 24 ސެޕްޓެމްބަރ 1986 ގައި ގދ. ގައްދޫއިން، މުޙައްމަދު އަނީސް ދިރިއުޅުމަށް ދޫކުރި ބަނޑާރަ ގޯތި، ދޫކުރެވުނުން 17 ޖުލައި 1997 ގައި މިގޯތި މުޙައްމަދު އަނީސް، އޭނާގެ މަންމަ އާމިނަތު ޢަބްދުﷲ ގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީ ކޮށްދީފައި އޭރު ގދ. ގައްދޫ އޮފީހުން ދޫކުރި ސިޓީ އަކީ ގުޅިގެން، މުޙައްމަދު އަނީސް އިރުވައިފައިވާތީ މި ގޯތި (ގދ. ގައްދޫ [illegible] ބަނޑާރަގޯތި) މުޙައްމަދު އަނީސް ގެ މަންމަ އާމިނަތު

އަބްދުﷲ ގެ ނަމުގައި 18 އޭޕްރީލް 1998 ގައި ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވިފައިވާކަން އެނގެން އޮންނާތީވެ އެއީ، މި [illegible] ގދ. ހޯޑެއްދޫ "[illegible]" ކިޔާ [illegible] ގޯތި [illegible] އަބްދުﷲ ގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވިފައިވާ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގދ. ހޯޑެއްދޫ "[illegible]" ގޯތި، [illegible] އަބްދުﷲ ގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓްރީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

[illegible]

9. [illegible] [illegible] ހޯޑެއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ޤަޟިއްޔާ [illegible] [illegible] އަދި ޤާނޫނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 2 (ދެ) ނުކުތާ [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

10. އިސްތިއުނާފު [illegible] [illegible] [illegible]، ގދ. ހޯޑެއްދޫއިން 24 ސެޕްޓެމްބަރު 1986 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ގދ. ހޯޑެއްދޫ، "[illegible]"، [illegible] އަބްދުﷲގެ ނަމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ހޯޑެއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ޤަޟިއްޔާ [illegible] [illegible] [illegible] 1 ވަނަ [illegible] 2 ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

11. ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، ވިލިވައިރި އުތުރިއާ ގޯއްޗާއި އިސްތިޢުމާލުކުރާ މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް ގދ. ހޯނޑެއްދޫ އޮފީހުން ދޫކޮށްފައިވާ ގޯއްޗެއްކަމަށްވެފައި ޖިހަތުން ނިސްބަތްވާކަމަށެވެ. އަދި އެގޯތި މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް ދޫކުރުމަށްފަހު 1992 ވަނަ އަހަރު އެ ގޯތިގައި 2 (ދޭއް) ކޮޓަރީގެ އިމާރާތެއް ކުރުވިކަމުން، 17 މާރިޗު 1997 ދުވަހު، ވިލިވައިރި އުތުރިއާގޯތި، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ މަންމަގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީ ކޮށްދިނުމަށްފަހު ސަރުކާރު ޒުވާނުންގެ ވިޔަފާރިން، އެ ސޮއިގައި ޝަހާދަތް ހިފަހައްޓާފައިވާކަމަށެވެ. އަދި ގޯތީގެ ރަޖިސްޓަރީއެއް މުޙައްމަދު އަނީސް ނުވަތަ އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ހަދައިދީފައި ނުވާކަމަށެވެ.

12. މުޙައްމަދު އަނީސް ފަހުން މަރުޙޫމު ސާފުކުރުމުން، 22 ޖޫން 2007 ދުވަހު އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި އިމާރާތާއި ގޯތީގެ ރަޖިސްޓަރީއެއް ހައްދަވައިދެއްވާފައިވާކަން އެނގެންއޮތްކަމަށެވެ. މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ސޮއިގައި ޝަހާދަތް ވިދާޅުވުމުން، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ސޮއިގައި އުޅުއްވާކަމަށް، ޖީނާގެ މަންމަ އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމަށް، ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރުމުން ނިމިކަމަށް ބުނުއްވުނުކަމަށެވެ.

13. 2002 ވަނަ އަހަރު، ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ބިމުގެ ޤާނޫނު)[5] ފާސްވުން އަމަލުކުރާތީ، އެއްވެސް މީހަކަށް ދޫކުރެވިފައިވާ ބިމެއްގެ މިލްކުވެރިކަން، ބިމުގެ ޤާނޫނުގައި މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުތަކުގެ ބާރުން، އެހެން ފަރާތްތަކަށް ބަދަލު ނުކުރެވޭނެކަން، މިލްކުވެރިކަމާބެހޭ ޤާނޫނުން ބެލުމުން އެނގޭކަމަށެވެ.

14. ބިމުގެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން، އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ދިރިއުޅުމަށް ދޫކުރެވިފައިވާ ބަންޑާރަ ބިމެއްގެ މިލްކުވެރިކަން، އެހެން ހަވާލުކޮށްދިނުމަށް ވިއްކައިގެން ނުވަތަ ހިބައިން ދީގެންކަމުގައިވިޔަސް ބަދަލުކުރުމުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ އިޖުރާއަތުތަކާއި ބަޔާން ކޮށްފައިވާކަމަށެވެ.

---

[5] މީގެފަހުން "ބިމުގެ ޤާނޫނު" ކަމަށް ބުނެފައެވެ.

އަދި ވިނަރެސްޓެ އުފާލިއާ ގޯޅިގެ މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގައި، އެ އިޖުރާއަތު އެއްގޮތަށް އަމަލުކޮށްފައި ނުވާކަމެވެ.

15. ބިމެއްގެ މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރާނަމަ، އެބިމެއް ދޫކޮށްލާ ފަރާތަކީ ބިމުގެ މިލްކުވެރިޔާ ފަރާތްތޯ ކަށަވަރުކުރުމަކީ ރަޖިސްޓްރާރު ދައުރެވެ ފަރާތުގެ ޒިންމާއެއް ކަމަށާއި، މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރަން އޮންނަނީ ސަރަހައްދު ވެރިޔާގެ ކަމަށްވުމުންކަމެވެ.

16. މުޙައްމަދު އަނީސްޢަލީ ބިމުގެ މިލްކުވެރިޔާގެ ކުޑަދަރިޔާއިރު، މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގައި ބައްޕައާއި ގާނޫނީ އިޖުރާއަތު ފުރިހަމަކުރުމަށް އެންގޭނީއެވެ. މިގޮތުން، ބިމާބެހޭ ގާނޫނުން އަމަލުކުރަން ޒިންމާ ކުރިން، މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ އަމަލުކުރުމަށް އަރިހުގައި ވާރުތަ ޝަރީޢަތުގައި ބިމުގެ މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރިކަމުގެ ހުކުމެއް އިޢުލާންކުރަން ޖެހޭކަމެވެ.

17. ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، ވިނަރެސްޓެ އުފާލިއާ ގޯޅިގައި، 1992 ވަނަ އަހަރު މުޙައްމަދު އަނީސް 2 (ދޭއް) ކޯޓުގެ އިދާރާގައި ކާރުކުރެވިފައިވާ، އެބިމުގެ މިލްކުވެރިކަން ސާބިތުކުރާނީއެވެ، އެ ބިމުގެ މުޢާމަލާތު އިދާރީގޮތުން ވާރުތަކުރުމަށް މިލްކުވެރިކަން ގެއްލުވާލުމަށްކަމަށް، އެބިން ވާރުތަކަން ގޯޅިގެ މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރެވޭނީ ނުވާކަމެވެ. އަދި މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުންގެ ދަރިން އަމަލުކުރަން ޖެހެނީ އިޖުރާއަތުގެ ތެރެއިން، މިލްކުވެރިކަމާމެދު ދައުވާކުރާ ވާރުތައް ހުރިހާ ބަޔަކަށް ރަޖިސްޓްރާރު ދައުރުވާ ވާރުތަ އިއުލާންކުރުމައި ނުވާކަމެވެ.

18. އެހެންކަމުން، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ދާއިރާ ނިންމުމުގައި، މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ ދާއިރާގެ 1 ވަނަ ފަރާތާއި، އެ ދާއިރާގެ 2 ވަނަ ފަރާތް ޝަރީޢަތުގެ ކޯޓުފައިވާ ތަރިކަބެހުމަށް ނޫޅެ، މުޙައްމަދު އަނީސް ވާރިސުންގެ ގޮތުގައި ދަޢުވާކުރީން، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، ވިނަރެސްޓެ، އަލިވަރު އަބްދުﷲގެ ނަމުގައި، ހިމެނުއްވާ ދާރުލްއާމި އަހަރު ފެބްރުއަރީ 22

މެއި 2007 ދުވަހު ހައްދަވައިދެއްވާފައިވާ ރަޖިސްޓަރީ ބާޠިލު ކުރަންޖެހޭކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ދެކޭކަމަށެވެ.

19. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދަޢުވާ ނުކުތުމަކީ، ގދ. ހޯނޑެއްދޫއިން 24 ސެޕްޓެމްބަރ 1986 ދުވަހު [illegible] [illegible] ދޫކުރައްވާފައިވާ ގޯތި، 22 މެއި 2007 ދުވަހު ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، [illegible] އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވަނީ، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގައި، ގޯތިގެދޮރުގެ މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސަރުކާރުން ނިންމުމުގައި ރިޢާޔަތް ކުރައްވާފައިނުވާތީ، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ ޝަރީޢަތުގައި، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާއާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 40 ވަނަ މާއްދާ ތަޠުބީޤު ކުރައްވާފައިވަނީ ނަހަމަގޮތަކަށް ކަމަށެވެ.

20. ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާގައި، ދިރިއުޅުމަށްޓަކައި ދީފައިވާ [illegible] ގޯއްޗެއް [illegible] [illegible] ކުރެވިފައިވާކަމެވެ. އެގޮތުން، ހިބައިން ނުވަތަ ވަޞިއްޔަތުން [illegible] [illegible] އެނގޭކަމަށެވެ. [illegible] ނަމުގައި ދޫކުރެވިފައިވާ ގޯއްޗެއްގައި ޢިމާރާތް ކުރެވިފައިވާނަމަ، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުން [illegible] [illegible] ގޯއްޗެއްގެ މިލްކުވެރިކަން ސަރުކާރުން [illegible] [illegible] [illegible] ބަދަލުކުރެވެން ނުވާނެކަން [illegible]. އަދި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހާލަތުން ރަޖިސްޓަރީ [illegible] [illegible] އެ ޤާނޫނުގެ 13 ވަނަ މާއްދާއިން އެނގޭކަމަށެވެ.

21. އެހެންކަމުން، [illegible] ނުވާނެކަމަށެވެ.

22. ބިލްތަކާ ޤާނޫނުގެ 40 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން، މިފަދަ ދަޢުވާތަކުގައި ދަޢުވާކުރެވޭނެ މުއްދަތު، އެ މުއްދަތު ފެށިގެންދާނީ ކޮން ދުވަހަކުން ކަމާއި ބެހޭގޮތުން އެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ނުވާކަމާއި، މިފަދަ ދަޢުވާތަކުގައި ދަޢުވާކުރެވޭ ގޮތް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ. އަދި އެ ގޮތުގެ ތަފާތު އެކުލެވޭނެ ގޮތް ތަފާތުވާނަމަ، އެ ގޮތުގެ ދަރަނިވެރިޔާ، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲއަށް ބަދަލުދިނުމަށް ބަލަހައްޓަމުން ދާ ކަރުދާސް ފިޔަވަޅުގެ ދަށުން ދަޢުވާކުރެވޭނެ، އެ ދަރަނިވެރިޔާ ގޯތިގެ މިލްކުކުރުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ގޮތުން ދަޢުވާކުރެވޭނެ.

23. މިހެން ހުރުމާއެކު، މައްސަލަ ނިންމުމުގައި، ގ. ކުޑަހުވަދޫ ދަރުވާ ރާޝިދު އާމިނަތު ޢަބްދުﷲ ދަރުވާ ބަލައިގަތުމަށް ކުރިމަތިވާނެ ދަޢުވާގެ ތަފާސީލު. އެގޮތުން، މުއައްޒަފު އަނިޔާގެ ނަމުން އެ ގޮތުގެ ދަރަނިވެރިޔާ ބަލައިގަތުމުގެ އާމިނަތު ޢަބްދުﷲ އިޢުތިރާފު ނިންމާފައިވަނީ ބާރުން ދަރުވާފައިވާކަމެވެ. އަދި ގޮތުގައިވާ ބަލަހައްޓަމުންދާނެ، މުއައްޒަފު އަނިޔާ އިޤްރާރުވާ ހަވާލާދީފައިވާތީ، ގޮތުގެ ދަރަނިވެރިޔާ ހުށަހެޅުމަށް ދިމާވެފައިވާ ގޮތުގެ ދިމާވުމުން، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ގޯތި ދަރަނިވެރިޔާ ހުށަހެޅުމަށް މުއައްޒަފު އަނިޔާގެ ބަދަލު ނިންމުމުގައި ހެދިފައިވެއެވެ. މީގެ، ބިލްތަކާ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާއާއި، އެ ޤާނޫނުގެ 40 ވަނަ މާއްދާ މި މައްސަލައިގައި ގ. ކުޑަހުވަދޫ ދަރުވާ ރާޝިދު ތަޠުބީޤު ހުށަހެޅުމަށް ދަރަނިވެރިޔާ ބަލަހައްޓަމުންދާނެ.

24. މައްސަލައިގެ ތަފްޞީލުގައި ފާހަގަކުރެވުނު ހުށަހެޅުމާ ސާބިތު ގޮތުން ދަޢުވާ މައްސަލައިގެ ވަކިކަމެއް ބިނާގައި އޮތްކަމެވެ.

24.1. އިސްތިއުނާފުކުރާ ގައިކަމާއި، 1998 އޮގަސްޓް 18 މިވަނީ ހުށަހެޅި ދަރަނިވެރިޔާ ގޮތުގެ ބާރުވާ ތަފާސީލު ގޮތުން ދަރަނިވެރިޔާގެ ހުށަހެޅުމަށް އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ ކަރުދާސް އެކަން ދަރަނިވެރިޔާ ބަލަހައްޓާ ހުށަހެޅުމަށް، އެގޮތް ނަމަވެސް ކުރިމަތިވި ސާބިތުކުރުމުން، ގޮތުގެ ދަރަނިވެރިޔާއަށް ހަވާލުކުރުމަށްފަހު އެއްވެސް މައުލޫމާތެއް މުއައްޒަފު އަނިޔާ ދަރުވާ ބަލަހައްޓާފައިވާތީ، މުއައްޒަފު

އަނީސް ސިޓީއެއް ފޮނުއްވިކަމަށާއި، އަދި އެސިޓީއަށްފަހު ޖަވާބެއް ލިބިފައިނުވާކަމަށާއި، އެކަން ދަށު ކޯޓުގައިވެސް ފާހަގަކޮށްފައިވާކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ.

24.2. އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ފަރާތުން ނަގާފައިވާ ބަޔާނަށް، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމަށް، ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރުމުން ތާރީޚުކަމަށް ދަށުކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ 18 ޑިސެމްބަރު 1998 ކަމަށްވުމާއި، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ހުށަހެޅުމަކީ، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމަށް ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވާ ތާރީޚަކީ 22 މޭ 2007 ކަމަށްވާއިރު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ރެކޯޑުގައި ޝަރީޢަތު ބާއްވާ ތާރީޚާ ސަފުހާއިން ސާފުވާގޮތުން، ދަށުކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި އަދި އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން، 117/2007 ނަންބަރު ރަޖިސްޓަރީގެ ބަޔާނާ، ރަޖިސްޓަރީކުރުމުގެ ތާރީޚަކީ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވާ ތާރީޚަކީ 22 މޭ 2007 ވަނަ ޖަވާބުދާރީވެފައިވެއެވެ.

24.3. ދަށުކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި ސަފުހާއިން ފެނިގެންދާ ވަރަށްސާފުކޮށް ބަޔާން ކުރެވިފައިވާކަމަށާއި، އެ ނިންމުމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ކަރުދާސްތަކާއި ސަފުހާއިން ސާބިތުވާގޮތުން، އިސްތިއުނާފުގައި އުނގުޅާ ގޮތުގެ ކުރުމަށްއެދިފައިވާކަމަށާއި، ސަބަބަކީ، އިޖްރާއާތު ގޯތީގެ ރަޖިސްޓަރީ ފުރަތަން އަމުރުކުރެއްވުމަށް، ދެވަނައަށް އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ފަރާތުން ސަފުހާއިގެ މަޙްކަމާގައި އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވަނީ 2007 ވަނަ އަހަރުކަމަށް ބުނެފައިވާކަމަށް ޖަވާބުދީފައިވުމުން، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ މައްޗަށް ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވުނީ އެ ތާރީޚުގައިބާ، ނުވަތަ އިޖްރާއާތު ގޮތުގެ ރަޖިސްޓަރީއެއް ހަމައެކަނި އެ ތާރީޚުގައިބާ ސަފުހާއިން އިތުރަށް ސާފުކުރުމުން، ދެވަނައަށް އަނީސްއާއި ދިމާގެ މަސްއަލައިގައި ރަޖިސްޓަރީއެއް އެ ތާރީޚުގައި ހުށަހަޅާ ޢަމަލުކުރާ ނުވާތީވެ އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ބުނެފައިވެއެވެ.

24.4. ކޯޓުގެ ރަޖިސްޓަރީއެއް ނެތިކަން އެނގިފައިނުވާކަމަށް މުޙައްމަދު އަރިސް ވިދާޅުވަމުންދާތީ، ރަޖިސްޓަރީއާ ގުޅޭގޮތުން [illegible] [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުން ސުވާލުކުރުމުން، [illegible] [illegible] [illegible] ވަރަށް [illegible] ކަމަށާއި، [illegible] [illegible] ޖަވާބުދީފައިވެއެވެ.

24.5. މުޙައްމަދު އަރިސްގެ ފަރާތުން މަޢުލޫމާތު ހޯދުމަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުން ސުވާލު ކުރުމުން، "ރަޖިސްޓަރީއެއް [illegible] ނެތް. އެބޭފުޅުން [illegible] ނެތް. ރަޖިސްޓަރީއަކަށް [illegible] އެ [illegible] އަދި ރަޖިސްޓަރީ [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] ރަޖިސްޓަރީކަމަށް." [illegible] މުޙައްމަދު އަރިސް [illegible]

24.6. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން [illegible] 2007 ވަނަ [illegible] ރަޖިސްޓަރީއަށް ކަމަށާއި، އަދި [illegible] ރަޖިސްޓަރީއަކީ [illegible] ވިދާޅުވެ، 2007 ވަނަ ރަޖިސްޓަރީ [illegible] 13 މެއި ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]، [illegible]، [illegible] ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީ [illegible]" ކަމަށާއި، [illegible] މި ކޯޓު ރަޖިސްޓަރީ [illegible] އެނގޭކަމަށާއި، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1998 ވަނަ އަހަރު [illegible] ޢަބްދުﷲއާ [illegible].

24.7. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

އިސްތިއުނާފު ކޯޓުގައިވާ ލިޔުންތަކާއެކު ހުށަހަޅާފައިވާ ސިޓީގައިވެސް، ރަޖިސްޓަރީގެ ކޮޕީއެއް ފޮނުވި ވާހަކައެއް ނެތްކަމަށް ޖަވާބުދީފައިވެއެވެ.

24.8. ބުނެވިދިޔަ ސިޓީގެ ފުރަތަމަ ޕެރެގްރާފުގެ ފުރަތަމަ ޖުމްލާގައި "މިރަށު ހިނގައިއުޅޭ، އާމިނަތު އަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީ ކޯޓުލިޔުމާ" މިހެން އެކަށައެޅުނުކަމަށާއި، ވީއެން ނުސާފު ނަމަވެސް ޝަރުޢީދީނުގެ ކަމަށާއި، އެހެންކަމުން 1998 ގައި ހަދާފައިވާ ރަޖިސްޓަރީއެއް އޮތްކަން އެނގޭކަމަށާއި، އަދި މި މަސައްކަތުގައި އަދިއިރު، އެ ރަޖިސްޓަރީވެސް ފެންނަން އޮތްކަމަށާއި، އެ ރަޖިސްޓަރީއާމެދު ޝަކުވާކުރުމުގެ ހައްޤު، އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާއެއް ހުށަހަޅާފައިވާތީ ސަބަބުން ސާބިތުކުރުމުން، އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާއެއް ހުށަހަޅާފައި ނުވާކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން ބުނެފައިވެއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން އެދޭގޮތް

25. އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން މި މައްސަލަ ނިންމަވަން އެދިފައިވަނީ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށެވެ.

"ހުވަދު އަހްމަދު ދުރުކޮށްދީ ކޯޓުން ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ޤަޟިއްޔާގެ ހުކުމް ބާޠިލުކޮށްދިނުމާއި، ގދ.ހޯރަދޫ ހިރިލައިނާގެ އާމިނަތު އަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ގދ.ހޯރަދޫ ހިރިލައިނާގެ ގެއެން ހުވަދުއަހްމަދު ދުރުކޮށްދީ އަހްމަދު އާދަމްގެ 22 ޖުލައި 2007 ގައި ހަދައިދިނުމުގެ ރަޖިސްޓަރީ ޝަހާދަތު، ގދ.ހޯރަދޫ ހިރިލައިނާގެ އޮފީސް ވޮޑި 24 ސެޕްޓެމްބަރު 1986 ގައި ކަރުދާހުގެ ފުރަތަމަ ކަރުދާސް، ހުވަދުވެ ފޮތް 45-1-03، މާލެ މަޤާމުގެ ޢާއިޝާގެ ނަމުގައި ގދ.ހޯރަދޫ ހިރިލައިނާގެ، ރަޖިސްޓަރީ ކުރެއްވުމުގެ ހުވަދު އަހްމަދު ދުރުކޮށްދީ ކޯޓުން ކުރިއަށްގެންދިއުމަށް އަމުރު އަދާކުރެއްވުމަށް އެދި."

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަ

26. އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ޖަވާބު ލިޔުމާއި ޝަރީޢަތުގައި ދެއްކުން މައިގަނޑު ވާހަކަތައް ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެވަނީއެވެ.

27. މި މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތްކަމަށް އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ކަންކަން ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އެގޮތުން ހުށަހަޅާފައިވާ މައިގަނޑު ކަންކަން ތިރީގައި އެވަނީއެވެ.

27.1. 24 ސެޕްޓެމްބަރ 1986 ދުވަހު، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ގދ. ހޯނަޑެއްދޫއިން 5000 (ފަސްހާސް) އަކަފޫޓުގެ ގޯއްޗެއް ބޫރުގެ އަތޮޅުވެރިޔާ ދޫކޮށްފައިވާކަން.

27.2. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް އެ ގޯތި ދޫކޮށްފައިވަނީކަން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ގދ. ހޯނަޑެއްދޫ ރަށުއޮފީހުގައި 17 ޖޫން 1997 ދުވަހު ސިޓީއަކުން އެދިފައިވާތީ، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ދޫކޮށްފައިވާ ގޯތި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ މަންމަ ކަމުގައިވާ، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲ ގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީ ކޮށްދިނުމަށްކަން.

27.3. ބުނެވިދިޔަގޮތަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދުމުން، ގދ. ހޯނަޑެއްދޫ ރަށުއޮފީހުގެ ފަރާތުން އެކަން ބެލުމަށް ބޭރުން ފޮނުވައި، އަތޮޅު ބަލަހައްޓާ އިންޖިނިއަރުންގެ މަޝްވަރާއާއެކު، 1998 ވަނަ އަހަރުގެ ޖުލައި މަހުގައި، ބުނެވިދިޔަ ގޯތި، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވާކަން.

27.4. އެއަށްފަހު، 2007 ވަނަ އަހަރު، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ފަރާތުން ބުނެވިދިޔަ ގޯއްޗާއި އިމާރާތުގެ ރަޖިސްޓަރީ ބަދަލުކޮށްދިނުމަށް ހުށަހެޅުމުން، އެ ގޯތީގެ "ގޯއްޗާއި އިމާރާތުގެ ރަޖިސްޓަރީ" ދޫކޮށްފައިވާކަން.

27.5 ބަޔާންވެރިޔަކު އެއްވެސް މަރުޙަލާއެއްގައި، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ގދ. ހޯނޑެއްދޫ [illegible]، އަދި [illegible] [illegible]ވެސް، އެ ދޮއްތާއި [illegible] ގުޅިގެން އެއްވެސްކަމެއް ހުށަހަޅާފައި ނުވާކަން.

27.6 ބަޔާންވެރިޔަކު ކަންކަން [illegible] [illegible] [illegible] ފަހުން، 2021 ވަނަ އަހަރުގައި، މިހާރު އިސްތިއުނާފު ކޯޓުގައިވާ މައްސަލަ ބަދުލުކޮށް ހުށަހަޅާފައިވާކަން.

28. މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ފުރަތަމަ އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާއަކީ، [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފަރާތުން [illegible] [illegible] ޤާނޫނު ނަންބަރު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 5 ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

29. [illegible]، [illegible] މައްސަލަ ނިންމުމުގައި [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 1 އަދި 2 ވަނަ ނުކުތާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

30. [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ދަޢުވާގެ އެ ނިންމުން، އިސްތިއުނާފު ކޯޓަށްހުށަހަޅާ މައްސަލައިގައި ތަފްސީލް ކޯޓަށްހުށަހެޅިފައިވާ ޤާނޫނީ ހުއްޖަތު ކުއްސިޔާގެ ހުކުމް ބާތިލުކުރެވޭނެއެވެ.

.31 ބިމާބެހޭ ގާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާއާއި، އެ ގާނޫނުގެ 40 ވަނަ މާއްދާ ތަޢާރުޟުވާ ކޯޓަށްހުށަހެޅިފައި ނުވާކަމަށް ނުކުތާތަކަށް ބައްލަވާއިރު ހުކުމްކުރެއްވި ކޯޓުން ދަޢުވާގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރައްވާފައި ވާކަމެވެ. އެގޮތުން، މި މައްސަލައިގައި ގޮސްފައިވާ އަދިރިވާ ބައެއް މަސައްކަތްތަކާ ހިސާބުގައި ޤަރީނާތަކަކީ، ބިމާބެހޭ ގާނޫނުގެ އަދަދުތަކަށް ޝަރުޢީ ހުކުމް ކުރިޔަށް ގެންދެވޭނެ ކަމަށް، މި މައްސަލައިގައި ބިމާބެހޭ ގާނޫނުގެ މާއްދާގެ ދަށުން ހުކުމްކުރެއްވި ކޯޓުން ނިންމަވާފައިވާ ދަޢުވާ ކަމަށް ފާހަގަކުރައްވާފައި ވާކަމެވެ. އެހެންކަމުން، ތަޢާރުޟު ނުކުތާތަކުން ގާނޫނުގެ މަޤްޞަދާއި ތަޢާރުޟުވާ ކޯޓަށްހުށަހެޅިފައި ނުވާކަމަށްވުން، ތަފްސީލް ކުރުމުގެ ހުކުމް ބާތިލުކުރުމަށް އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ފަރާތުން ނުކުތާކުރާކަމެވެ.

އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ފަރާތުން އެދޭގޮތް

.32 އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާ ފަރާތުން މި މައްސަލަ ނިންމަދިނުން އެދިފައިވަނީ ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށެވެ.

> "އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ކޯޓުން ނިންމައިފައިވާ ސިވިލްކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 19/Q2C/2021 ގެ ނިންމުމުގައިވާ ނިންމުން ބާތިލްކުރުމަށާއި ސިވިލްކޯޓުގެ އިސްތިއުނާފު ހުކުމް ދޫކުރެއްވުމަށާއި ސިވިލްކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 19/Q2C/2021 ގެ ކޯޓުގައި ހުކުމް ބާތިލް ކުރުމަށްފަހު ނިންމަވައި ސިވިލްކޯޓުގައި މައްސަލަ ނިންމަވައިދެއްވުން އެދެމެވެ."

ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް

33. ބުނެވިދިޔަ އެންމެހައި ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުން، ގދ. ހޯޑެއްދޫ، ވާރިޔާ [illegible] ބަނޑާރަ ގޯތީގެ ބިމުން، 5000 (ފަސްހާސް) އަކަފޫޓުގެ ބަނޑާރަ ގޯތިއެއް، 24 ސެޕްޓެމްބަރ 1986 ދުވަހު މުޙައްމަދު އަނީސާއަށް ދައުލަތުން ދޫކުރައްވާފައި، މުޙައްމަދު އަނީސާގެ ޙަޔާތުގައި 1992 ވަނަ އަހަރު އެ ގޯތިގައި އިމާރާތެއް ކުރުމަށްފަހު، ފިރީގެ މަންމަ ކަމުގައިވާ އާމިނަތު އަބްދުﷲގެ ނަމުގައި، އެގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރުމަށްއެދި 17 ޖޫން 1997 ދުވަހު، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯޑެއްދޫ [illegible] އިދްރީސް މުޙައްމަދު އަނީސާގެ ފަރާތުން ސިޓީއެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ގދ. ހޯޑެއްދޫ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

34. މުޙައްމަދު [illegible] [illegible] [illegible] އަނީސާގެ މުޙައްމަދު [illegible]، [illegible] އަނީސާގެ މުޙައްމަދު އަނީސާގެ [illegible] [illegible] އާމިނަތު އަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މުޙައްމަދު އަނީސާގެ [illegible] [illegible] [illegible]، އާމިނަތު އަބްދުﷲގެ ނަމުގައި [illegible] [illegible]، ރަޖިސްޓަރީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މުޙައްމަދު އަނީސާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

35. މި މައްސަލައިގައި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީގައިއޮތް ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ، މުޙައްމަދު އަރީޝަމް ދައުލަތުން، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، ފާރިއާ އުވާލިއާ ބަންޑާރަ ގޯތީގެ އިތުރުން ދޫކުރި، 5000 (ފަސްހާސް) އަކަފޫޓުގެ ބަންޑާރަ ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރުމުގެ ކަންތައްތަކާއެވެ.

36. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަޙްމަދު ނާޝިދު ވ. މުޙައްމަދު މުސްތަފާ (2010/SC-A/02)[6] ޤަޟިއްޔާގެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގެ ދެވަނަ އަދި ތިންވަނަ ކަމެއްގެގޮތުގައި، މަދަނީ މައްސަލަތަކުގައި ޤާނޫނީ ނަތީޖާއެއް ނުކުންނަ ވާޤިޢާއެއް އޮތްކަން ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ވަސީލަތްތަކުން ސާބިތު ކުރުމުގެ ބުރަ އުފުލަންޖެހޭނީ ދައުވާކުރާ ފަރާތުން ނަމަވެސް އެފަދަ ހުކުމެއްކުރުމުގައި ހުރިހާ ފަރާތްތަކުންވެސް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އޭޓީކޭ ކޮންޓްރެކްޓް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް ވ. ގަސްތޮރި އައިޑިއަލްސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް (2013/SC-A/28)[7] ޤަޟިއްޔާގައި، ދައުލަތް ސާބިތުކުރުމުގެ ބުރަ ދީ ބަޔަކަށް ބަރިޔާންކުރާކަމުގައި، އުސޫލުން ފުރަތަމަ ދައުވާ ފަރާތުން އެކަން ޝަރީޢަތަށް ސާބިތުކޮށްދިނުމަށް ނަމަ ހުށަހެޅުން ކަމަށާއި، ދިފާޢީ، ހުށަހަޅާފައިވާ ހެކިތަކާ، ދުވަހުގެ ހުރި އަދުއިވިއްޖެ، ހުށަހަޅާފައިވާ ދަލީލު ސާބިތުކުރުމަށް އެކަށީގެންވާ މިންވަރުގެ ހެއްކަކުން ވަޒަންކުރަން ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. މިގޮތުން، މަދަނީ މައްސަލަތަކުގައި ހުރިހާ ނުވަތަ އަދަދު ސާބިތުކުރުމުގެ މިންގަނޑަކީ، "ބުރަ ބޮޑުވާ ގޮތަށް" ނުވަތަ "ބެލެންސް އޮފް ޕްރޮބެބިލިޓީސް"ކަމަށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަލީ ފަހުމީ ވ. އާސިޔަތު ނަޒީމާ (2013/SC-A/53)[8] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވެއެވެ.

---

[6] މިފަހުން "އަޙްމަދު ނާޝިދު މައްސަލަ"ކަމަށް ބުނެވިދާނެ.

[7] މިފަހުން "ގަސްތޮރި މައްސަލަ"ކަމަށް ބުނެވިދާނެ.

[8] މިފަހުން "އާސިޔަތު ނަޒީމާ މައްސަލަ"ކަމަށް ބުނެވިދާނެ.

37. މި މައްސަލައިގައި ދެ ފަރާތުގެ ހުށަހެޅުންތަކަށް ބެލުމުން، ގދ. ހޯނޑެއްދޫ، ދާރިމާ އެވެރިމާ ބަންޑާރަ ގޯތީގެ އިތުރުން މުޙައްމަދު ޢަނީސްއަށް ދޫކުރި، 5000 (ފަސްހާސް) އަކަފޫޓުގެ ބަންޑާރަ ގޯތީގެ ރަޖިސްޓްރީއެއް މުޙައްމަދު ޢަނީސްއަށް އެއްވެސް އިރެއްގައި ހަދައިދީފައިވާކަން އެނގޭކަންނެތެވެ. ހަމައެއާއެކު، އެ ގޯތީގައި އިމާރާތް ކުރުމަށްފަހު، އެ ގޯތި މުޙައްމަދު ޢަނީސްގެ މަންމަގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްދިނުމަށް 17 މާރޗް 1997 ދުވަހު އެދިފައިވާކަން، ޚުދު މުޙައްމަދު ޢަނީސްގެ ބަހުން އެނގެއެވެ. މުޙައްމަދު ޢަނީސްގެ ބިނާކުރުމުގެ ހުއްދަތަކާއި، މީހާގެ މަންމަ އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި އެގޯތި ރަޖިސްޓްރީކޮށްފައި ނުވާކަމަށް މުޙައްމަދު ޢަނީސް ކުރަމުންގެންދާ ސަބަބަކީ، އެ ގޯތީގެ ރަޖިސްޓްރީ ހަދާފައި އޮތްކަން މުޙައްމަދު ޢަނީސްއަށް އެނގިފައި ނެތުމުންކަމަށެވެ. މުޙައްމަދު ޢަނީސްގެ ބަހަކީ، އެ މަޢުލޫމާތު އާމިނަތު ޢަބްދުﷲއަށްވެސް އެނގިފައިނުވާ ކަމުގައި [illegible].

38. އިސްތިއުނާފު ކޯޓަށް މައްސަލަ [illegible] އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ފަރާތުން 14 އޭޕްރީލް 2022 ދުވަހު [illegible]

> "[illegible] 45-1-03 މުޙައްމަދު ޢަނީސް [illegible] ގޯތި [illegible] މައްސަލައިގައި [illegible].
> [illegible] ނަމުގައި [illegible] ރަޖިސްޓްރީކޮށްފައި [illegible] މުޙައްމަދު ޢަނީސްއަށް [illegible]
> [illegible]
> [illegible]
> [illegible]."

39. އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ބަޔާނުން ބެލުމުން، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައިވާ ގޯއްޗަކީ، މުޙައްމަދު ޢަނީސްއަށް [illegible] ގޯއްޗެއްކަމަށް [illegible]، އެ ގޯއްޗަކީ [illegible] މުޙައްމަދު ޢަނީސްއަށް ރަޖިސްޓްރީ [illegible] ގޯއްޗެއްކަމަށް [illegible]. [illegible]، އެ ގޯތި، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުން ބަދަލުކޮށް މުޙައްމަދު ޢަނީސްގެ ނަމަށް ރަޖިސްޓްރީ ކުރުމަށް [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] އެކަން ކުރުމަށް މީހާގެ [illegible] [illegible]. [illegible]، އާމިނަތު ޢަބްދުﷲއަށް އެ ގޯތީގެ ރަޖިސްޓްރީއެއް ހަދާފައިވާކަން [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] ބުނުމުގައި، ޤާނޫނީ ނުވަތަ ޝަރުޢީ އަސާސެއް ނުފެނެއެވެ.

40. މައްސަލައިގެ [illegible] ބެލުމުން، މި ނިންމުމުގެ 4 ވަނަ ނުކުތާގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވާފަދައިން، [illegible] ނަންބަރު 1/98 އާ [illegible]، ނަންބަރު 30/98 ގެ ގޮތުގައި، ގދ. އަތޮޅުވެރިޔާ، ހުސައިން މޫސާ [illegible]، [illegible] [illegible] ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްދީފައިވަނީ އާމިނަތު ޢަބްދުﷲއަށްކަން އެނގޭތީ، އެ ގޯތި އާމިނަތު ޢަބްދުﷲއަށް ރަޖިސްޓްރީ [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ތަރުކާ [illegible] މީހާ ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި އެ [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] ނުވަތަ މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ތަރުކާ [illegible] [illegible] ރަޖިސްޓްރީއެއްކަމަށް މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] ބުނެފައިވެއެވެ.

41. [illegible] އެންމެހައި ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުން، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ތަރުކާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ގޯތީގެ ރަޖިސްޓަރީ 22 މެއި 2007 ދުވަހު ހަދާފައިވާ ގޮތުން ޢިޖާރާއަށް [illegible] [illegible]، މިއީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބުނެފައިވެއެވެ. އެހެނީ، މި މައްސަލައިގެ [illegible] ބެލުމުން، ގޯތި [illegible] 1986 ވަނަ އަހަރުކަމާއި، ގޯތީގައި 1992 ވަނަ އަހަރު ޢިމާރާތް ކުރުމަށްފަހު، މީހާގެ [illegible] ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރުމަށް 1997 ވަނަ އަހަރު [illegible] [illegible]، 2007 ވަނަ އަހަރު ރަޖިސްޓަރީ ހެދިކަމަށް [illegible]، މީހާގެ [illegible] ނަމަށް ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރުމަށް [illegible]، [illegible] ނުވަތަ [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] [illegible] މި ނިންމުމުގެ 24 ވަނަ ނުކުތާގައިވާ [illegible] ބެލުމުން އެނގެއެވެ. އަދި 2007 ވަނަ އަހަރު ރަޖިސްޓްރީއެއް ހެދުމަށްފަހު،

އިސްތިއުނާފު ކޮށްފައިވާ މައްސަލަ ބަޔާން ހުށަހަޅާފައިވަނީ، މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް [illegible] ބަސްބުނުމުގެ [illegible] ސަބަބުތަކުން [illegible] 14 (ސާދަ) [illegible].

42. މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ދައުވާ ބިނާކުރާ އަސާސެއްގެ ގޮތުގައި ހަވާލާދާ ލިޔުމަކީ އިޤްރާރާއި ކޮޕީގެ ރަޖިސްޓަރީއެކެވެ. އެ ލިޔުމުގެ ޢިބާރާތް، ކޯޓަށް "[illegible]" އެވެރިޔާ، 18 އޭޕްރީލް 1998 ދުވަހު، އެ ކޯޓަށް ރަޖިސްޓަރީ ނަންބަރެއް ދީފައިވާ ލިޔުމުގެ ބަދަލުގައި ބަސްބުނުމުގެ ފުރިހަމަކުރެއްވި، ތަރުތީބުގައިވެސް އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައިވެސް އެއްވެސް ޖަދުވަލެއް ނުވަތަ ބަދަލެއް [illegible] އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން [illegible]. [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ރަޖިސްޓަރީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ރަޖިސްޓަރީ [illegible] 2007 ވަނަ އަހަރުކަމެވެ.

43. އަޙްމަދު ނާސިރު މައްސަލައާއި ޖަސްޓިސް މައްސަލައާއި އާސިޔަތު ނިޒާރު މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލުތައް ބެލުމުގައި އެންމެހައި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ތަޠުބީޤުކުރެވޭނީ، [illegible] އުސޫލުތަކުގައިވާ [illegible] އެވެރިޔާ [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް ދޫކުރި [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސްގެ [illegible] ރަޖިސްޓަރީ ކުރިކަން އެނގެން ނެތުމުން، 18 އޭޕްރީލް 1998 ދުވަހު އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި އޭގެ ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވަނީ، 17 މާރިޗު 1997 ދުވަހު [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސްގެ އަތުގެ [illegible]، އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތުން ސާބިތުކޮށްދީފައެވެ.

44. އެހެންކަމުން، މި ޝަރީޢަތުގައި މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] އާމިނަތު ޢަބްދުﷲއަށް ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވިފައިވަނީ 18 އޭޕްރީލް 1998 ދުވަހުކަމަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

45. މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފުރަތަމަ އިސްތިއުނާފު ނުކުތާގައި، މި މައްސަލަ ދަށުކޯޓުން ނިންމުމުގައި، މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާއާއި 2 ވަނަ މާއްދާ ތަޢުރީފުކޮށްފައިވަނީ [illegible] ނޫންކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. އެ ހުށަހެޅުމާ ގުޅިގެން [illegible] ފާހަގަކުރެވޭ ކަންކަން [illegible] ބަޔާންކޮށްފައި އޮވެއެވެ.

46. މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގައި، ސަރުކާރު ފިޔަވައި، [illegible] [illegible]، ވިއްކުމުން، ހިބަކުރުމުން، ވަޤްފުކުރުމުން، [illegible] [illegible] ބަދަލުކުރުމަށް، އެކަން [illegible] [illegible]، އެ މާއްދާގެ [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެގޮތުން، އެ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، ދޭ ފަރާތުގެ [illegible] ވިއްކާ ފަރާތުގެ [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި އެ މާއްދާގެ (ށ)ގައި، ދޭ ފަރާތުގެ [illegible] ވިއްކާ ފަރާތުގެ [illegible] ރަޖިސްޓަރ [illegible] މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން (ނ)އަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ، މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ރަޖިސްޓަރ [illegible] [illegible] [illegible] އިޖުރާއަތެކެވެ.

47. މިލްކުވެރިކަން ބަދަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ)ގައި، [illegible] އަމިއްލަ ބިމާއި، އެ ބިމުގައި ހުރިނަމަ އިމާރާތްތަކާއި ފިޔަވައި، [illegible] ކުރެވިފައިވާ އެއްޗެއް ނުވަތަ [illegible] މިލްކުވެރިކަން [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

48. މި [illegible] [illegible] ފުރަތަމަ [illegible]، މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް 1986 ވަނަ އަހަރު [illegible] ގޯތީގައި، 1992 ވަނަ އަހަރު [illegible] [illegible]، އެތަނުގައި ކޮށްފައިވާ [illegible] އެ ގޯތި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] 1997

އަހަރު [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު [illegible]، އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 24 (ސައުވީސް) އަހަރު ވަރުން، އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 14 (ސާދަ) އަހަރާއި 4 (ހަތަރެއް) މަސްވަރުން، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު 19/Q2C/2021 [illegible] [illegible] 2021 ވަނަ އަހަރު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސްގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

49. މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސްގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސްގެ މަންމަ، ޢާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު 19/Q2C/2021 [illegible] ނިންމުމުގެ 6 ވަނަ ނުކުތާގެ (ހ)ގައި [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ ނިންމުމުގެ 6 ވަނަ ނުކުތާގެ (ހ)ގައި [illegible] [illegible]. އަދި އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1 ވަނަ މާއްދާ [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible]

ބަދަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގައި، "ސަރުކާރު [illegible]" މި އިބާރާތް މި [illegible] ބޭނުންކުރުމަށް ބަލާއިރު، އެ [illegible] ދުވަހަކުވެސް ރަޖިސްޓަރީ [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] އާމިނަތު ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ [illegible] [illegible]، އެ ރަޖިސްޓަރީ ޝާމިލު ކުރަންޖެހޭ ސަބަބެއް [illegible] [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުން [illegible] ކުރައްވާފައިވާކަމަށް ދެކެމެވެ.

50. މި މައްސަލައިގެ [illegible] ބަލާއިރު، މުޙައްމަދު އަނީސްއަށް [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތީގެ ރަޖިސްޓަރީއެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތީ ރަޖިސްޓަރީ [illegible] 1997 ވަނަ އަހަރު [illegible] [illegible] [illegible] އަދި ޤާނޫނީ [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އަދި [illegible] [illegible]، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ [illegible] [illegible] ޢަބްދުﷲއަށް [illegible] [illegible]، [illegible] ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި ރަޖިސްޓަރީއެއް [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] ޢަބްދުﷲގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ [illegible] ގޯތީގެ [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު އަނީސް 1997 ވަނަ އަހަރުން [illegible] [illegible] [illegible]. މުޙައްމަދު އަނީސް [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނީ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، 2021 ވަނަ އަހަރު [illegible] [illegible] މި މައްސަލައިގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނީ [illegible] [illegible].

51. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (2020/SC-A/112) މައްސަލައިގެ 52 ވަނަ ނުކުތާގައި، [illegible] [illegible]

[illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމަށް ބަލާއިރު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ[9] 42 ވަނަ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް މަދަނީ [illegible] ދަޢުވާކުރުމުގެ [illegible]، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި އެ [illegible] ނުކުތާ 55 ގައި، [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގައި [illegible] ނުވާނަމަ، [illegible] ޤާނޫނީ [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)ގައި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

52. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި [illegible] ނަމުގައި ގޯސްކަމެއް [illegible] [illegible] ޤާނޫނީ [illegible] [illegible]. [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ގޯސްކަމެއް [illegible] [illegible]، ދިވެހިރާއްޖޭގެ [illegible] [illegible] ގޯސްކަމެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނީ [illegible] [illegible] [illegible].

53. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުން އަޙްމަދު އަމީން (އެނަރޖީ މެނޭޖްމަންޓް ސިސްޓަމްސް) ވ. ދައުލަތް (މިނިސްޓްރީ އޮފް އެންވަޔަރަންމަންޓް، ކްލައިމެޓް ޗޭންޖް އެންޑް ޓެކްނޮލޮޖީ އަދި މިނިސްޓްރީ އޮފް ފިނޭންސް) (2022/SC-A/46)[10] ގެ މައްސަލާގައި، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުން އަމަލުކުރުމުގެ ކުރިންވެސް، ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ނިޒާމު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

[9] މީގެފަހުން "ޤާނޫނުއަސާސީ"ކަމަށް ގޮވާލެވޭ.

[10] މީގެފަހުން "އަޙްމަދު އަމީން މައްސަލަ"ކަމަށް ގޮވާލެވޭ.

[illegible] ކަމެއްކަމަށާއި، [illegible] [illegible] [illegible] ނޫންކަމަށާއި އަދި [illegible] [illegible] ދެވިދާނެ ކަމެއްނޫންކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމު ނަހަމަގޮތުގައި ބޭނުން ކުރުމަކީ ކޯޓުގެ އިޖުރާއަތެއް އާއްމުކޮށް ބޭނުންކުރާ [illegible] [illegible] ނުވަތަ އިޖުރާއަތަކުން [illegible] ބާޠިލުކުރުމަށް ބޭނުންވާ ކަންކަން [illegible] އެހެން [illegible] [illegible] ބޭނުން [illegible] ބުނެފައިވެއެވެ.

54. އެކަށީގެންވާ [illegible] އަދި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބެލުމުގައި، ޤާނޫނުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިޖުރާއަތުގެ [illegible] [illegible] ނަގައިގެން، ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމުގެ އާއްމު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

55. މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފަރާތުން ރަޖިސްޓަރީ ބަދަލު ކޮށްފައިވާ [illegible] [illegible] 2021 ވަނަ އަހަރު ޝަރީޢަތަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅުއްވިއިރު، މި ނިންމުމުގެ 48 ވަނަ ނުކުތާއިން 51 ވަނަ ނުކުތާއަށް [illegible] ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމުން، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފަރާތުން މައްސަލަ ހުށަހެޅުން [illegible] [illegible] [illegible] އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް [illegible] [illegible]. އަދި، މުޙައްމަދު އަނީސްގެ ފަރާތުން މިއަދުހަމައަށްވެސް، [illegible] 1986 ވަނަ އަހަރު ސަރުކާރުން [illegible] ގޯތީގައި، 1992 ވަނަ އަހަރުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކުރުމަށް [illegible] އިންކާރު ކުރައްވައިފައިވާތީ، [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތި ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވުނީ އަނީސްގެ ނަމުގައި 2007 ވަނަ އަހަރުގައި، ކޯޓު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. މުޙައްމަދު އަނީސް ޝަރީޢަތަށް ހުށަހަޅުއްވާ ދަޢުވާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތި، އާމިނަތު އަބްދުﷲގެ [illegible] ރަޖިސްޓަރީ [illegible] އަނީސްގެ [illegible] 2007

ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން، ޖިނާއީ ޢަދްލު ހޯދުމަށް 2021 ވަނަ އަހަރާ ހަމައަށް 14 (ސާދަ) އަހަރާއި 4 (ހަތަރެއް) މަސް ނަގަނީތީ އެއްވެސް ޤާނޫނީ ހަމައެއް ނެތްކަމަށް ފާހަގަކޮށްލަމެވެ.

56. މި ހާލަތުގައި، މުޤައްދަމު އަރިސް ކުރިން ޙާޟިރު ނުކުރެވުނު އަމިއްލަ ޖިނާއީ ޤަޟިއްޔާގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަށްފަހު އަދި ދުސްތޫރީ ޙައްޤުތަކާ، ޖިނާއީ ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނީ ހަމަތަކާ، ޚިލާފަށް އެއްވެސް ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ހާލަތްތައް ނުވަތަ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ހަމަތަކާއި، އެއްގޮތަށް ތަޙްޤީޤު 24 (ސައުވީސް) އަހަރަށްވުރެ ގިނަ ދުވަސް ނަގާފައިވާ ކަމަށް، 2021 ވަނަ އަހަރު ޝަރީޢަތަށް ހުށަހެޅުނުއިރު ތަޙްޤީޤު ކުރުމަށް ލިބުނު ފުރުޞަތު ގާނޫނީ ހަމަތަކާ އެއްގޮތަށް ކަނޑައެޅިފައިނުވެއެވެ. އަދި ނޭޝަނަލް ޑްރަގް އޭޖެންސީގެ ފޮރެންސިކް ލެބޯޓަރީގެ ރިޕޯޓު ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ ސަފްޙާގައި، މުދައްޢާ ޢަލައިހިގެ ހަށިގަނޑުން ނެގިފައިވާ ސާމްޕަލް ތަޙްލީލުކުރުމުގެ ވާހަކަ ދެކެވޭ ތަނުގައި މިއާއި ގުޅުންހުރި ޕޮލިސް ރިޕޯޓުތަކުގައި، ހިމެނިފައިވާ ފޮރެންސިކް ރިޕޯޓުގެ އެހެނިހެން މަޢުލޫމާތުގެ ސަބަބުން ތަޙްޤީޤުގެ ނަތީޖާ ދިމާވެފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން ފާހަގަކުރަމެވެ.

57. ޑްރަގް އެނާލިސިސް ކުރެވުނު ތާރީޚު ހިމެނޭ ލިޔުމުން، ފޮރެންސިކް ލެބޯޓަރީގެ ރިޕޯޓު ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ ސަފްޙާއާ ނިސްބަތްވާގޮތުން، ތަޙްލީލުކުރި ތާރީޚަކީ މިޢާދު ފަހަނައަޅާފައިވާ ތާރީޚެއްކަން 1 ވަނަ މާއްދާއާއި 2 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށްކަމަށް ބަޔާންކޮށް ސާބިތުކުރެއެވެ.

58. އާދިލް ޢަބްދުﷲގެ ނަމުގައި، މި މައްސަލައިގައި ތުހުމަތު އުފެދިފައިވާ ގޮތް ތަޙްޤީޤު ކުރިއިރު ސާމްޕަލް ބޭނުންކޮށްފައިވާ ލެބޯޓަރީގެ ފޮރެންސިކް ތަޙްލީލުކުރުމަށް ދޫކުރި ސާމްޕަލް ހުށަހެޅިފައިވާ ތާރީޚާއި، އިސްތިޢުމާލުކުރުމުގެ ގޮތުގެ ދަށުން ރިޢާޔަތް ކުރެވުނު ފޮރެންސިކް ލެބޯޓަރީގެ ރިޕޯޓު ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ ސަފްޙާގައި، ސާމްޕަލް ތަޙްލީލު 17 ވަނަ މާއްދާއާއި 40 ވަނަ މާއްދާ ތަޢާރުޒު ކުރެވޭގޮތަށް ރަސްމީކޮށް ތަޙްލީލުކުރުމުން، ދުސްތޫރީ ޙައްޤު ފޯރުކޮށްދީފައި ނުވާކަން ސާބިތުވާތީ ރިޢާޔަތް ކުރެވިފައިވާ ގޮތް ސާފުކޮށް ބަޔާންކުރަމެވެ.

59. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދެވަނަ ނުކުތާގައިވާ އެއް ޝަކުވާއަކީ، މުޅިއެއްކޮށް [illegible] ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ކަންކަމަށް [illegible] ރިޢާޔަތް ނުކުރާކަމަށްވެސް. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible] (2019/SC-A/58) ގެ ޤަޟިއްޔާގައި، ފަނޑިޔާރުންގެ ކުރިމައްޗަށް ހުށަހެޅި ހެއްކާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ފަނޑިޔާރުން ރިޢާޔަތް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކޮށްފައިވެއެވެ.

60. މުޅިއެއްކޮށް އަރިހުގެ ދެވަނަ އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާ ބަލާފައި، [illegible] [illegible] [illegible] 22 ވަނަ [illegible] 2007 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] 37 ވަނަ ނުކުތާއިން 44 ވަނަ ނުކުތާއަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، މުޅިއެއްކޮށް އަރިހުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެކެވެ. އެހެނީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 1998 ވަނަ [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 19/Q2C/2021 ގެ ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] [illegible] 3 ވަނަ ނުކުތާއިން 5 ވަނަ ނުކުތާއަށް އަދި 6 ވަނަ ނުކުތާގެ (ށ)ގައި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

61. އެހެންކަމުން، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުގެ ދެވަނަ ނުކުތާއާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގެ 19/Q2C/2021 ޤަޟިއްޔާގައި، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެކެމެވެ.

މައްސަލަ ނިންމަން ފެންނަގޮތް

62. މަތީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަން އެގޮތުގެމަތިން ހުރުމުން، ހުވަދުއަތޮޅު ދެކުނުބުރީ ހޯޑެއްދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ކުރައްވާފައިވާ ޙުކުމަށް ބަދަލުގެންނަންޖެހޭ ޤާނޫނީ ނުވަތަ ޝަރުޢީ ސަބަބެއް ނެތްކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މި މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ބަޔާންކޮށްދިނުން

63. މި ޤަޟިއްޔާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ނިންމުމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ ޙައްޤު މައްސަލައިގެ ޚަސްމުންނަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން، އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މައްސަލަ ނިންމާ ތާރީޚުން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަހެވެ.[11] އަދި އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި [illegible] ނިޔަތްކުރުމުގެ ނޯޓިސް ޚަސްމުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެވިފައިވާފަދައިން، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނަން ފަށާނީ [illegible] [illegible] ނިޔަތްކުރުމުގެ ނޯޓިސް ޚަސްމުން ބަޔާންކުރާ [illegible].[12] [illegible] [illegible] ނިޔަތްކުރުމުގެ ނޯޓިސް [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފު [illegible].[13]

ފަރިޔާދު [illegible] ފައިސާގެ ޙައްޤު

64. މި މައްސަލައިގައި ފަރިޔާދު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

---

[11] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

[12] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ).

[13] ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ).

ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދުގެ ނަޒަރު

65. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible]ގެ ނަޒަރަށް ތާއީދުކުރަމެވެ.

ހުކުމް

ދެންފަހެ، ބުނެވިދިޔަ [illegible] ކޯޓުގެ ނަންބަރު 19/Q2C/2021 ގެ [illegible] ފަނޑިޔާރުންގެ [illegible]، މި [illegible] މެޖޯރިޓީގެ އިއްތިފާޤުން، މިގޮތުގެ މަތިން ހުކުމް ކަނޑައަޅަމެވެ.

[illegible] ހުކުމް [illegible]:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް

ފަނޑިޔާރު [illegible] [illegible]
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު